

І. А. Гребеник, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

**СИСТЕМА ОСВІТИ ЯПОНІЇ
В ІСТОРИЧНОМУ Й СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
СПИРАЮЧИСЬ НА КОНЦЕПЦІЮ “ГУМАННОСТІ” У ВИХОВАННІ**

Гребеник І. А.

Система освіти Японії в історичному й сучасному контексті розвитку спираючись на концепцію “гуманності” у вихованні.

Стаття аналізує історичний й сучасний контекст розвитку системи освіти Японії, й характеризує її певні особливості, котрі притаманні лише рисам дошкільної освіти, середньої освіти, та вищій освіті у державі, приділяючи увагу концепції “гуманності” у вихованні.

Ключові слова: дошкільна освіта, середня освіта, вища освіта, концепція “гуманності”.

Гребеник И. А.

Система образования Японии в историческом и современном контексте развития опираясь на концепцию "гуманности" в воспитании.

Статья анализирует исторический и современный контекст развития системы образования Японии, и характеризует ее определенные особенности, которые присущи только чертам дошкольного образования, среднего образования, и высшему образованию в государстве, уделяя внимание концепции "гуманности" в воспитании.

Ключевые слова: дошкольное образование, среднее образование, высшее образование, концепция “гуманности”.

“ Усе життя – навчання, і кожен в ній є вчитель і вічний учень є ”.

Абрахам Маслоу [1, 36]

Японія – це інновації. Японія – це потужний розвиток у різних галузях суспільної діяльності. Японія – це неповторна самобутня країна з глибокими філософськими ідеями, течіями й певним розумінням навколишнього світу.

Увесь світ з захопленням й пошаною ставиться до сучасної Японії, країни постійних наукових відкриттів й технологічних звершень, стрімкою економікою й великим потенціалом розвитку у майбутньому. Однак сучасна Японія, котру всі звикли сприймати такою, якою вона є зараз, не змогла б досягти своєї могутності без жодної на те *причини*. Оскільки велич Японії, її могутність і краса мільйонів вогників хмарочосів, корпорацій й фірм – це є вже готовим результатом, або слідством певних обставин і діяльності. На нашу думку, першоосновою, або ключем до всього, в тому числі розвиненості держави і цілісності суспільства є – ОСВІТА. Саме освіта і вихованість людини є тим джерелом й рушійною силою прогресу усієї нації в цілому.

Проте перш ніж розпочати розмову про виховання й систему освіти в Японії необхідно поставити перед собою мету і завдання, котрі допоможуть нам пролити світло на деякі поняття філософії виховання дітей, а також дати відповіді на турбуючі нас запитання стосовно системи освіти.

Необхідно дати відповіді на такі запитання, як: що собою являє система освіти Японії в історичному й сучасному контексті, а також яким повинно бути виховання дітей у розумінні японського суспільства?

Певна річ історичний контекст системи освіти Японії у різні історичні часи і епохи був залежним від певних, особливих історичних подій і світосприйняття, що так чи інакше, але мали свій вагомий вплив на систему освіти й потребу у навчанні. Кожний історичний період у системи освіти відрізняється один від одного, має свою особливість й характерність.

Осмислюючи процеси, що відбуваються у сучасній Японії, з позиції занурення в соціокультурний контекст її власної і всесвітньої історії, ми виходимо на дві складно переплетені між собою реальності. З одного боку, японці славляться своїм умінням запозичувати чужі досягнення. Оригінальні розробки, нові форми організації виробництва й навчальної діяльності, створені в інших країнах, нерідко знаходять широке застосування в Японії набагато раніше, а ніж у себе на батьківщині. Але з іншого боку, запозичені зовнішні

форми наповнюються своїм, національним змістом, що дозволяє досягти феноменальних результатів.

Основним завданням політики японської держави у сфері освіти стало виховання і навчання творчої, неординарно мислячої, гармонійної й духовно розвиненої особистості, здатної діяти й різноманітно - консолідованих суспільних й державних структурах.

Усі компоненти освітньої системи (дошкільна, шкільна, а також вища освіта) взаємопов'язані й підпорядковані єдиній меті – передати підростаючому поколінню традиційні моральні й культурні цінності сучасного японського суспільства (колективізм, повагу до людини і природи, прагнення до максимальної творчої самовіддачі).

У середньовічній Європі релігія й мораль були, переважно, сферою діяльності могутньої церкви. Буддистські храми в Японії, втратили свої позиції під час періоду Едо, поступившись своїм правом впливу у духовній сфері новим конфуціанським школам. Тобто школи, як тоді так і зараз, виконували функції, розділені в західному суспільстві між школою і церквою [1, 54].

Перша реформа освіти в Японії, що заклала основи формування його сучасного вигляду, розпочалася з прийняттям у 1872 р. “Основного закону про освіту”. Нова система освіти, яка запровадила обов'язкове навчання, повинна була сприяти зміцненню волі й ініціативи народу, прискоренню модернізації японського суспільства, а так само - досягненню проголошеної мети - "збагаченню й зміцненню держави".

У довоєнний період (30–40 рр.) широкого розповсюдження набула про-воєнна освіта. Над усіма навчальними установами, шкільними програмами і вчителями встановлювався суворий державний контроль. Курси з військової підготовки стали частиною загальноосвітньої програми як для хлопчиків, так і для дівчаток.

На післявоєнний час припадає друга реформа освітньої системи. У 1947 р. був прийнятий "Основний закон про освіту", відповідно до якого

обов'язкове навчання було продовжено до 9 років, а шкільна адміністративна система зазнала децентралізації [1, 89].

Велика увага приділяється в Японії дошкільній освіті, адже відповідно до тверджень психологів, до семи років людина одержує 70% знань й тільки 30% – за все подальше життя. У дитинстві закладається вміння дитини контактувати з іншими людьми, а це в японському суспільстві, котре у першу чергу зорієнтоване на цінності колективу, є дуже важливою особливістю.

Дошкільна освіта, традиційно починається у родині. Взаємодії з іншими людьми діти навчаються у власній родині, спостерігаючи за своїми батьками, однак практика залучення дітей до групових цінностей здійснюється в дитячих садах і школах. Японські вихователі, навчаючи дітей взаємодії, формують їх у маленькі групи, що є найважливішою відмінною рисою організації дошкільного виховання.

Одним з аспектів у стратегії соціалізації з боку вчителів початкової школи є формування дитини як цілісної особистості. На заняттях, присвячених роздумам й самокритиці, які є обов'язковою частиною програми в більшості класів, діти обговорюють, що їм подобається, або не подобається у школі, відзначають випадки своєї поганої поведінки, якість виконання індивідуальних і групових завдань то що [1, 93].

Таким чином, ми бачимо, що вчитель виконує безліч ролей і несе відповідальність не тільки за навчання, але й за дисципліну дітей, за проведення вільного часу учнями, за безліч інших завдань, які в інших культурах ніяк не пов'язують з поняттям "навчання" і розглядається як обов'язок батьків чи інших структур.

Ще однією особливістю освітньої системи в середній ланці є те, що в навчальному плані відсутні систематичні курси хімії, фізики, біології, географії, історії. Замість них вивчаються систематичні курси природознавства і суспільствознавства.

Найважливішою особливістю початкової й середньої освіти в Японії є поняття "кокоро". Для кожного японця "кокоро" означає ідею освіти, яка не

зводиться тільки до знань і вмінь, а сприяє формуванню характеру людини. На українську мову "кокоро" можна перекласти як серце, душа, розум, менталітет, гуманність.

У змісті поняття "кокоро" включається наступна проблематика: повага до людей і тварин, симпатія і великодушність до інших людей, пошук істини, здатність відчувати прекрасне й піднесене, мати самоконтроль, зберігати природу, вносити внесок у розвиток суспільства. Даний принцип пронизує зміст усіх програм, предметів, й навіть рутинну щоденного життя [2, 79].

Курс шкільного навчання в Японії займає 12 років, де половина курсу припадає на початкову школу через виняткову складність й трудомісткість вивчення рідної мови й історії.

У Японії вища освіта вважається обов'язковою й пов'язана з системою професійної освіти. Система вищої освіти включає в себе такі основні чотири види освітніх установ як: університети повного циклу (4 роки); університети прискореного циклу (2 роки); професійні коледжі; технічні інститути.

В університетах повного циклу навчання триває 4 роки, проте на медичному й ветеринарному факультетах - 6 років. Після закінчення основного 4-річного курсу навчання в університеті, випускник може вступити до магістратури чи докторантури. Термін навчання в магістратурі в японських вузах – 2 роки.

Докторантура припускає 5 років навчання. Японські вузи мають унікальний у світі інститут "студента-дослідника". Це означає, що студент, який поставив перед собою мету здобуття наукового ступеня, має можливість займатися дослідницькою діяльністю в обраній їм конкретної області знань протягом від 6-ти місяців до 1-го академічного року [3, 45].

В університетах прискореного циклу термін навчання складає 2 роки, але для бажаючих отримати спеціальність медичної сестри термін навчання складає 3 роки. Близько 60% студентів університетів прискореного циклу становлять дівчата. Вони спеціалізуються на таких напрямках як: економіка, література,

іноземні мови, педагогіка, соціальний захист. В останні роки в Японії особливою популярністю користуються суспільні науки.

Професійні коледжі. Цей вид вищої освіти в Японії орієнтований на тих, хто бажає отримати вузькотехнічну освіту. Термін навчання у цьому випадку не більше 3-х років.

Термін навчання у таких інститутах становить 5 років, і вони дають широку технічну підготовку своїм студентам. Випускники таких інститутів влаштовуються на роботу на фірми та дослідницькі центри, пов'язані з розробкою нової передової технології і ноу-хау. У технічних інститутах готують також фахівців торгового флоту.

В останні роки Міністерство освіти Японії “Момбусе” стало приділяти особливу увагу короткостроковим форм отримання спеціальної освіти для студентів-іноземців. Передбачені терміни перебування в країні при цьому можуть становити від 1-го семестру до 1-го року. Близько 20 приватних університетів Японії надають в даний час можливість для отримання такої освіти [4, 136]. Проте їхня кількість швидко зростає, в тому числі за рахунок підключення і державних вузів. При цьому держава і приватні фонди виділяють стипендії та інші види матеріальної допомоги на умовах, передбачених для студентів повного циклу навчання.

Для отримання звання магістра студент повинен закінчити 2-річну освіту, представити магістерську дисертацію й одержати за неї позитивну оцінку, а також здати екзамен за спеціальністю. Термін перебування в аспірантурі становить 3 роки, але після 2-річного навчання в магістратурі [4, 147].

Таким чином, можна зробити висновки, що у структурному плані система загальної освіти багато в чому нагадує американську. Однак це стосується лише формальної побудови школи. За своїм змістом, за своїм духом, японська школа унікальна. Вона ніколи не була вузько прагматичним засобом вирішення яких-небудь приватних проблем. Вона завжди зберігала родову сутність - працювала в широкому ціннісно-смысловому контексті.

Література

1. **Елисеєфф, В.** Японская цивилизация / В. Елисеєфф, Д. Елисеєфф. – Екатеринбург : У-Фактория, 2005. – 497с.
2. **Ладанов И. Д.** Японцы: этнопсихологический очерк / И.Д. Ладанов, В.А. Пронников. – М. : Гл. редакция восточной литературы издательства «Наука», 1995. – 348 с.
3. **Алпатов В.М.,** Крючкова Т.Б. О мужском и женском вариантах современного японского языка / В.М. Алпатов, Т.Б. Крючкова // ВЯ. – 1980. – № 3. – С. 45.
4. **Дзюгаку Акико.** Дзёсэйго то кэйго (Женский язык и формы вежливости) / Акико Дзюгаку // Кэйгохо:-но субэтэ (Все о формах вежливости). Специальный выпуск журнала «Кокубунгаку» («Японская литература»). Токио, 1996. – С. 136–147.

Grebenyk I. A.

Educational system of Japan in a historical and modern context of progress leaning on the concept of "humanity" in education.

The article analyzes a historical and modern context of progress of an educational system of Japan, and characterizes its certain features which are inherent only to features of preschool education, secondary education and to higher education in the state, paying attention to the concept of "humanity" in education.

Keywords: preschool education, secondary education, higher education, the concept of "humanity" in education.

Відомості про автора

Гребенік Ігор Анатольович – викладач японської мови кафедри практики мовлення Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики японського мовознавства.